

NAAR EEN NIEUWE NAAMLIJST VAN NEDERLANDSE MOLLUSCA.

De laatste naamlijst van recente Nederlandse mollusken werd in Basteria, vol. 11, 1947, gepubliceerd door W.S.S. van Benthem Jutting. Sindsdien zijn soorten nieuw voor onze fauna gevonden en andere gebleken niet inlands te zijn, hoewel ze wel op de lijst van 1947 figureerden. Ook zijn over veel soorten onze opvattingen veranderd, zodat zij thans met een andere naam worden aangeduid. Zulk een naamsverandering kan om zuiver nomenclatorische redenen nodig zijn, wanneer de gebruikte naam niet aan de eisen van de Internationale Regels voor Zoölogische Nomenclatuur bleek te voldoen, of wel om systematische redenen, wanneer de opvatting over de begrenzing van een soort of haar plaats in een bepaald geslacht is veranderd. De samenstelling van een nieuwe naamlijst van Nederlandse mollusken moet daarom voorafgegaan worden door uitgebreide literatuurstudie en hier en daar ook door heronderzoek van Nederlands materiaal.

Voor bepaalde groepen heb ik deze voorstudies gemaakt, vooral om een juiste etikettering in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie mogelijk te maken. Over de naamgeving van deze groepen wil ik in het Correspondentieblad succesievelijk iets vertellen; wat de Succineidae betreft los ik daarmee tevens een belofte in, die ik in onze vergadering van 4 april 1959 deed.

Als punt van uitgang kies ik Druyvestein's tabel in De Levende Natuur, jrg. 26, p. 91, 1921. Hier worden vier soorten onderscheiden: S. oblonga, putris, pfeifferi en elegans. Onze opvatting van de eerste twee is sindsdien niet veranderd, daarom interesseert ons hier vooral wat Druyvestein over de beide andere zegt: "Pfeifferi en elegans zijn moeilijk te scheiden, er zijn bastaarden tusschen bekend. Elegans is groter, heeft een diepere naad en is smaller dan pfeifferi. De kaak geeft weinig houvast".

Bij faunistisch onderzoek in Drente kwam ik (De Levende Natuur, jrg. 37, p. 246, 1932) tot de conclusie dat op grond van de huisjes en kaken in ons land geen twee soorten pfeifferi en elegans naast elkaar konden worden onderscheiden. Ik sprak daarom van S. pfeifferi, waarvan de extreem slanke exemplaren als var. elegans aangeduid konden worden. Deze wijze van doen was niet in de haak, want

-als-

als men pfeifferi en elegans als één soort beschouwt, moet deze de oudste soortnaam dragen: elegans. De minder slanke exemplaren hadden dan volgens mijn toenmalige zienswijze var. pfeifferi moeten heten.

In 1938 publiceerde J. Th. Henrard zijn "Bijdrage tot de kennis van het geslacht Succinea in Nederland" in Basteria, vol. 3. Hierin maakte hij in de eerste plaats opmerkzaam op het voorkomen van een voor de fauna nieuwe soort, S. arenaria, op Voorne, Texel en Terschelling. Al wat vroeger als S. pfeifferi en S. elegans uit ons land was gemeld beschouwde ook Henrard als één en dezelfde soort, maar hij noemde haar S. pfeifferi. S. elegans was volgens Henrard een zuidelijke soort, die in ons land ontbrak.

Intussen had echter Quick de Engelse Succinea's aan een zeer grondig anatomisch onderzoek onderworpen, waarbij bleek dat alle in dat land op grond van de schelpvorm onderscheiden soorten, d.w.z. S. oblonga, putris, pfeifferi, elegans en arenaria zeer duidelijke anatomische soortkenmerken vertoonden. De als pfeifferi en elegans aangeduide soorten bleken weliswaar zeer nauw verwant (nauwer dan met de andere soorten en ook nauwer dan deze onderling zijn), maar de voortplantingsorganen bevatten een kenmerk dat het mogelijk maakte altijd met zekerheid "pfeifferi" en "elegans" te onderscheiden. Odhner kon Quick's resultaten voor Scandinavisch materiaal bevestigen en vond tevens dat de schelpkenmerken soms onvoldoende waren om S. putris juist te onderkennen en ten eene male faalden bij het onderscheid van Quick's elegans en pfeifferi. Succinea elegans is door Risso uit de omgeving van Nice beschreven en Odhner vond dat Quick's elegans juist in Zuid-Frankrijk ontbreekt. Deze soortnaam kan dus niet voor Quick's elegans worden gehandhaafd. Odhner toonde echter aan dat de door Esmark als S. pfeifferi var. sarsi uit noordelijk Noorwegen beschreven vorm dezelfde anatomische kenmerken vertoonde, zodat Quick's S. elegans sindsdien S. sarsi wordt genoemd.

Boettger wees er op dat S. arenaria, die steeds als een nauwe verwant van S. oblonga was beschouwd, anatomisch sterk van deze soort verschilt, evenals van de andere Westeuropese Succinea's, en creëerde daarom het genus Quickella voor S. arenaria. Later bleek bij anatomisch onderzoek van Succinea's van Hawaii dat arenaria in het reeds vroeger opgestelde pacifische geslacht Catinella past en Odhner stelde voor haar als Catinella (Quickella) arenaria aan te duiden.

Tenslotte bleek dat de dieren uit Zuid-Frankrijk, waarvan de schelpvorm aan de beschrijving van S. elegans voldoet, anatomisch met S. pfeifferi overeen komen. Deze mogelijkheid is al door Odhner geopperd, maar Forcart trok hieruit het eerst de nomenclatorische consequentie: wat men en vooral Quick S. pfeifferi had genoemd moet S. elegans heten. Deze conclusie kan ik, na onderzoek van door de heer Kuiper op 15 km ten zuiden van Nice verzamelde S. elegans, ten volle steunen.

Nederlands materiaal werd door de heer Aten en mij anatomisch onderzocht met het resultaat dat wij thans de volgende vijf soorten in ons land onderscheiden.

Catinella (Quickella) arenaria (Bouchard Chantreaux, 1837).

Succinea (Succinella) oblonga Draparnaud, 1801.

----- (Succinea) putris (Linnaeus, 1758).

----- (Oxyloma) elegans Risso, 1826 (= pfeifferi auct. & Quick, 1933).

----- sarsi Esmark, 1886 (= elegans Quick, 1933).

Van deze kunnen de twee Oxyloma's alleen door anatomisch onderzoek gescheiden worden. Aan de schelp en kaak zijn geen betrouwbare soort-kenmerken gevonden. S. elegans is de algemeenste van deze twee; zij komt ook aan brakwater voor en in de duinen tot dicht bij de kust. Tevens vertoont deze soort de grootste variabiliteit van de twee. Het onderscheid van de andere soorten is in het algemeen op grond van de huisjes mogelijk. Bij twijfel tussen S. putris en de Oxyloma-soorten blijft de vorm van de kaak een betrouwbaar hulpmiddel.

C.O. van Regteren Altena.